

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 1 ====

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 6. maj 2014

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1

1. Razpravljalni esej

Umor kot sredstvo za doseg cilja v *Hamletu*, *Kralju na Betajnovi* in *Fizikih*

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 3 + do 3 + do 3	<p>♦ A označiti Klavdija, Kantorja in Möbiusa;</p> <p>za oznako Klavdija, Kantorja in Möbiusa, npr.: Klavdij je danski kralj, ki je prišel na oblast po tem, ko je umoril svojega brata Hamleta in se poročil z njegovo ženo Gertrudo. V svojem prvem nastopu na začetku tragedije pove, da je oblast prevzel s plemenitimi nameni: država potrebuje kralja, ki bo poskrbel za njeno notranjo trdnost, s katero se bo branila pred norveškimi zavojevalci. Kaže se kot dober človek, ki naj bi skrbel za podanike in jim vladal pametno in pošteno. Kasneje se izkaže, da je v resnici velik dvoličnež in spletkar. Vodijo ga preračunljivost, nizkotnost in napuh; največ mu pomeni krona, za katero je pripravljen še ubijati. Kantor si je na Betajnovi že zagotovil neomejeno podporo, rad pa bi uspel še na državnozborskih volitvah in si tako razširil polje moči in oblasti. Kantor je torej oblastiželjen, aroganten in predvsem brezvesten človek. Njegove roke so krvave. Umoril je bratranca, da si je zagotovil kapital za svoj vzpon. Tudi Maksa Krnca, ki se mu je edini upiral, je odločno odstranil s poti. Kralj z Betajnovi je močan, njegovi podaniki se ga bojijo. Möbius je genialen fizik, ki se je v imenu ljubezni do človeštva odločil za bivanje v zasebnem sanatoriju. Odrekel se je svobodi, da bi skrnil svoja odkritja, ki bi v nepravih rokah lahko povzročila uničenje sveta. Deluje skrajno nesebično in odgovorno, saj prihodnost človeštva postavlja pred osebne interese. Svojo družino in družinsko srečo je žrtvoval za višji cilj. Za stenami norišnice se je zaljubil v medicinsko sestro, vendar je tudi njo žrtvoval za višji namen. Na koncu se izkaže, da so ga pri tej odločitvi vodili odgovornost, poštenost, človekoljubje in plemenitost;</p>
do 2 + do 2 + do 2 do 9	<p>♦ B pojasniti razloge za njihov zločin in primerjati, kako se spopadajo s posledicami zločina;</p> <p>za pojasnilo razlogov za njihov zločin in za primerjavo, kako se spopadajo s posledicami zločina, npr.: Klavdij z umorom doseže oblast, Kantor jo zavaruje, Möbius pa skuša z njim zaščititi svojo skrivnost in uresničiti plemeniti cilj. Klavdij je zahrbtno umoril svojega brata kralja, da je lahko zasedel prestol in zavladal Danski. Kantor je brutalno umoril Maksa Krnca, krivdo za zločin pa brezsravno zvalil na Franca Bernota. Maks je bil edini, ki si je drznil pritiskati na njegovo vest in ki se ni pustil kupiti. Čeprav mu je Kantor grozil, da je zanj le kamen na poti, ki si ga ne bo pomišljal brcniti v stran, je Maks ostal neomajen. Kantor ga je moral ubiti, da je zaščitil pridobljeni ugled in da je imel odprto pot do svojega cilja – postati državnozborski poslanec. Kantor in Klavdij morita iz sebičnih razlogov, strežeta namreč svoji oblastiželjnosti in napuhu. Po zločinu oba pokažeta šibkost: zdi se, da se jima je oglasila vest, vendar jo znata hitro utišati. V Klavdiju se oglasi po ogledu prizora umora, ki ga zaigrajo potujoči igralci po Hamletovih navodilih. Ko na odru vidi zaigrano svoje gnusno dejanje, se umakne v sobo in želi moliti. V monologu prizna, da njegov zločin smrdi do neba, vendar se ni pripravljen odreči temu, kar mu je umor prinesel: kroni, moči in kraljici. Zaveda se, da se ne kesa zares in da je zato njegova molitev nesmiselna. Kantor se po umoru Maksa Krnca počuti nemočnega po tem, ko se zaradi njegovega dejanja od njega odvrne družina, zato je celo pripravljen priznati svoj zločin. Njegova skesanost pa, podobno kot pri Klavdiju, ne traja dolgo, saj ugotovi, da je njegova moč tako velika, da si nihče ne upa opaziti njegovih krvavih rok. Moč in oblast, do katere sta tako Klavdij kot Kantor prišla preko trupel, je tako opojna, da popolnoma utiša njuno vest. Kantor na koncu drame brezvestno in brezsravno nazdravlja s svojimi podporniki, potem ko mimo okna peljejo Bernota, ki bo obsojen za njegov zločin; Klavdij pa si v nadaljevanju tragedije ne pomišlja naročiti umora</p>

(do 5)	svojega nečaka Hamleta in s svojimi spletkami povzročiti novih smrtnih žrtev. Za razliko od Klavdija in Kantorja, ki sta umorila svoja nasprotnika, celo sovražnika, pa je fizik Möbius umoril svojo ljubljeno medicinsko sestro Moniko. Tudi ona je, podobno kot stari Hamlet Klavdiju in Maks Krnec Kantorju, stala kot ovira na poti do njegovega cilja, le da je bil Möbiusov cilj plemenit, saj je hotel zaščititi človeštvo. Monika se je v fizika zaljubila in začela sanjariti o življenju z njim zunaj bolnišničnih zidov, potem pa jo je njen ljubljenei zadavil. Kasneje v pogovoru z drugima dvema fizikoma pove, da je to moral storiti. Dejanja ne obžaluje. Za razliko od Klavdija in Kantorja mu umor ne oteži vesti, saj ga razume kot neizogibno nujnost. Moril je namreč zato, da ne bi sprožil še večje morije. Moniko tako povzdigne v žrtev, ki je umrla v imenu plemenite ideje; <i>za predstavitev posledic zločina;</i>
do 2 + do 2 + do 2	♦ C opredeliti se do njihovega ravnanja po storjenem zločinu; <i>za opredelitev do njihovega ravnanja po storjenem zločinu, npr.: O Klavdijevem, Kantorjevem in Möbiusovem ravnanju po storjenem zločinu menim ...</i>
Skupaj	30

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 700	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

2. Razlagalni/interpretativni esej

Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi (odlomek)

Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2013. 75–78.

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 3 + do 3 (1 + 1)	<p>♦ A označiti Kantorja in Maksa, kot se razodeneta v odlomku;</p> <p>za oznako Kantorja in Maksa, kot se razodeneta v odlomku, npr.: Kantor se nam v odlomku razodene v vsej svoji mogočnosti in brezobzirnosti, saj pravi, da bo do svojega cilja prišel tako ali drugače. Priznava sicer trenutke šibkosti, kadar se počuti negotovega in ponižanega, a hitro pove, da je v resnici trd in neizprosni. Pred nami stoji hladen in preračunljiv mož. Človeku, ki ga ogroža ali zavrne, se je pripravljen hudo maščevati. Maks se nam v odlomku najprej predstavi kot človek, ki je vdan v usodo, saj pravi, da naj bo, kakor je božja volja, a hkrati pokaže tudi trdnost, pokončnost in ponos. Ve, zakaj se je odločil tako, kot se je. V pogovoru z Nino pa začutimo njegovo nemoč, krhkost in celo šibkost, saj se zaveda Kantorjeve moči in ga je strah njegovega maščevanja;</p> <p>za posplošeno oznako;</p>
do 4 + do 4	<p>♦ B pojasniti, kako sta dogodka med seboj povezana in zakaj sta usodna za Nino in Maksa;</p> <p>za pojasnilo, kako sta dogodka med seboj povezana in zakaj sta usodna za Nino in Maksa, npr.: Kantor in Maks med pogovorom omenita sicer različna dogodka, ki pa sta med seboj povezana. Maksov "kakor je zakričalo takrat" se dotakne dogodka izpred štirih let, ko je Kantor ubil svojega bratranca, da bi se polastil njegovega premoženja. Kantorjev "takrat, glejte, ste me zgrabili za vrat" pa se nanaša na dogodek, ki se je zgodil nedavno v njegovi gostilni, ko ga je Maks s hipnozo (simulacijo okoliščin umora) izzval, da je svoj zločin nehote priznal. Dogodka sta za Nino in Maksa usodna. Da je Kantor umoril bratranca Martina Kantorja, so v vasi vsi slutili, a nihče si tega ni upal povedati na glas, saj so se ga bali. Nema priča umora je bila umorjenčeva hči Nina, ki je slišala očetov krik. Ta jo je potem ob večerih preganjal v morastih sanjah in prividih, obenem pa jo je od takrat preveval neizmeren strah pred stricem. Ker je bilo njeno bolešno vedenje za Kantorjevo družino moteče in ker se je Kantor hotel polastiti celotnega bratrančevega premoženja, se jo je odločil poslati v "klošter". Maks Krnec pa je bil v vasi edini, ki se je upal Kantorju zoperstaviti. Razkrinkal ga je kot zločinca in zahteval, naj Nini vrne denar in jo pošlje v mesto. A to je bilo zanj usodno. Kantor, ki je začutil, da ga samo Maks lahko ogrozi v njegovem "kraljestvu" in tudi na poti do politične oblasti, se je odločil, da se ga bo znebil. Ker ga ni mogel podkupiti, se ga odloči ubiti;</p>
do 4 + do 6	<p>♦ C ugotoviti vzroke, zaradi katerih se Ninina in Maksova čustva v drugem delu odlomka tako hitro spreminjajo, in pojasniti, katera jezikovna in slogovna sredstva so mu pomagala pri prepoznavanju njunih čustev in kako;</p> <p>za ugotovitev vzrokov, zaradi katerih se Ninina in Maksova čustva v drugem delu odlomka tako hitro spreminjajo, in</p> <p>za pojasnilo, katera jezikovna in slogovna sredstva so mu pomagala pri prepoznavanju teh čustev in kako, npr.: V drugem delu odlomka se najdeta oba poraženca, Nina in Maks. Ninino hipno veselje, ko zagleda Maksa, se brž spremeni v žalost in razočaranje, saj se je prišel on od nje le posloviti. Nato začutimo tesnobo, ki zajame oba, in nazadnje strah, ki ga pred svojo zlo usodo čuti Maks, in se prenese tudi na Nino. Ona bi rada Maksa pred to usodo obvarovala, a oba čutita, kaj se bo zgodilo, zato je njuna žalost ob slovesu pretresljiva. Paleta čustev pomagajo bralcu razbrati jezikovna in slogovna sredstva, uporabljena v odlomku. Ninino hipno veselje in nato žalost sta izražena s kratkimi vzkličnimi in vprašalnimi povedmi, njeno razočaranje z rabo medmeta "O" in zamolkom (s tropičjem). Maksova zadrega na začetku je izražena z mnogovezjem, tesnoba in strah v nadaljevanju njunega pogovora pa z zamolkom, saj mu besede ne gredo gladko</p>

(do 2)	z jezika. Njuno medsebojno zaupnost izrazi Maks s prehodom z vikanja na tikanje, svojo čustveno naklonjenost do dekleta, nežnost in žalost zaradi dokončnega slovesa pa pokaže s tem, da jo ljubkovalno poimenuje Ninica; <i>za predstavitev čustev;</i>
do 2 + do 4 (do 2)	♦ Č odlomek nasloviti in svojo izbiro utemeljiti; <i>za naslov odlomka in za utemeljitev izbire; za utemeljitev izbire samo na osnovi celotnega dela.</i>
Skupaj	30

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 700	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

Opozorilo!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
 - Vsebina*: točke so dodane po točkovniku.
 - Jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	do 6	do 5	do 5
449–300	do 4	do 4	do 4
299–150	do 2	do 2	1
pod 150	1	1	0

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

- Pisanje imena: Krnec, Krnca; upoštevamo tudi Krneca, vendar dosledno.
- Poimenovanje splošnih likov z malo ali veliko začetnico, vendar dosledno, npr. župnik/Župnik, sodnik/Sodnik ...
- Upoštevamo zapis imena Möbius/Moebius.